

บทคัดย่อ

ได้ศึกษาความหลากหลายทางชีวภาพของปลา พืชอาหาร พืชสมุนไพร และเห็ด ในระบบนิเวศเขตลุ่มน้ำโขงตอนล่าง จังหวัดอุบลราชธานี ในระหว่างเดือนเมษายน-กันยายน พ.ศ. 2551 โดยได้คัดเลือกหมู่บ้านที่อยู่ริมแม่น้ำโขงในเขตอำเภอต่างๆ เป็นพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ บ้านบุงจี้เหล็ก อำเภอเขมราฐ บ้านคอนจิว อำเภอนาตาล บ้านสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร และบ้านท่าลี่ อำเภอโขงเจียม โดยใช้วิธีการวิจัยแบบมีส่วนร่วม (PAR) ระหว่างคนในชุมชนกับนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

จากการศึกษาระบบนิเวศในแม่น้ำโขง ในฤดูกาลน้ำลดในช่วงที่ไหลผ่านหมู่บ้านที่ทำการศึกษา พบระบบนิเวศย่อยหลายแบบที่มีชื่อเรียกท้องถิ่น ได้แก่ บุง หาด ดอน คัน เวิน แก่ง ผา และ โบก ระบบนิเวศเหล่านี้จะเป็นแหล่งอาศัยของปลาต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป และจากการศึกษาคุณภาพน้ำพื้นฐานของแม่น้ำโขงพบว่าอยู่ในเกณฑ์ดี

ผลการสำรวจพบปลาทั้งหมด 68 ชนิด ใน 19 วงศ์ ส่วนใหญ่เป็นปลาในวงศ์ปลาตะเพียน (Cyprinidae) และปลาในวงศ์ปลาเนื้ออ่อน (Siluridae) จัดเป็นปลาเศรษฐกิจ 41 ชนิด ในจำนวนปลาที่พบทั้งหมดนี้มีอยู่ 9 ชนิด ใน 6 วงศ์ เป็นปลาที่ถูกคุกคามตามฐานข้อมูลชนิดพันธุ์ที่ถูกคุกคามในประเทศไทย (Red data of Thailand) ผลการสำรวจมูลค่าทางเศรษฐกิจของปลาบ้านท่าลี่ พบว่ามีปลาเศรษฐกิจ 32 ชนิด ปริมาณปลาทั้งหมดรวม 11,532 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า 1,115,499 บาท และที่บ้านสองคอน อำเภอโพธิ์ไทร พบว่ามีปลาเศรษฐกิจ 23 ชนิด ปริมาณปลาทั้งหมดรวม 775 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่า 64,901 บาท

ปัจจุบันจำนวนคนที่ทำอาชีพจับปลามีปริมาณที่ลดลง (ยกเว้นบ้านท่าลี่) อันเนื่องมาจากปลามีจำนวนที่ลดลง อย่างไรก็ตามการพึ่งพาแม่น้ำโขงด้านการเกษตรที่เรียกว่าการเกษตรริมโขงในช่วงฤดูน้ำลด ยังมีการดำเนินการตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจนกลายเป็นวิถีชีวิตชุมชนตามริมโขงเพื่อใช้เป็นอาหารและความสำคัญทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ชุมชนตามริมโขงยังพึ่งพาทรัพยากรชีวภาพจากป่าซึ่งส่วนใหญ่เป็นป่าเต็งรัง ซึ่งจะมีพรรณไม้ที่หลากหลายที่คนในชุมชนนำมาใช้ประโยชน์ ทั้งพรรณไม้ที่ใช้เป็นอาหารและพรรณไม้ที่ใช้เป็นสมุนไพร รวมถึงเห็ดป่าที่นำมารับประทานได้ จากการสำรวจระบบนิเวศป่าเต็งรังบ้านท่าลี่ พบว่ามีพรรณไม้ที่นำมาใช้เป็นอาหาร 24 ชนิด ใน 14 วงศ์ และพบพรรณไม้ที่ใช้เป็นสมุนไพรตามภูมิปัญญาท้องถิ่นจำนวน 21 ชนิด ใน 15 วงศ์ และสำรวจพบเห็ดป่าที่รับประทานได้จำนวน 16 ชนิด ซึ่งส่วนหนึ่งเก็บมารับประทานเองในครัวเรือน อีกส่วนหนึ่งจะนำมาขายในตลาดท้องถิ่น